

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра суспільних дисциплін

07-10-49М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до підготовки семінарських занять
з дисципліни

«Історія та колективна пам'ять»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою
«Середня освіта (Історія)»
спеціальності 014.03 «Середня освіта (Історія)»
денної та заочної форми навчання

The history and collective memory
for applicants of I (bachelor's) level of education
specialties 014.03 Secondary education (History)

Рекомендовано науково-методичною
радою з якості ННІЕМ
Протокол № 6 від 20.02.2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки до підготовки семінарських занять з дисципліни «Історія та колективна пам'ять» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Історія)» спеціальності 014.03 «Середня освіта (Історія)» денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / [Електронне видання] / Шевчук Т. Є. – Рівне : НУВГП, 2025. – 46 с.

Укладач: Шевчук Т. Є., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Сокаль В. А., в.о. завідувача кафедри суспільних дисциплін.

Керівник групи забезпечення спеціальності

Прищеп О. П.

© Т. Є. Шевчук, 2025
© НУВГП, 2025

ЗМІСТ

Вступ	4
Структура та зміст освітнього компонента	5
Теми семінарських завдань	8
Тематика та зміст семінарських занять	12
Тематика самостійної роботи	39
Список рекомендованої літератури	41
Додатки	44

ВСТУП

У сучасному зостає суспільний інтерес до осмислення власної минувшини. Історична пам'ять є чинником, що визначає характер колективних уявлень про минуле, оцінку нинішніх подій та бачення стратегії майбутнього розвитку суспільства. Цей феномен знаходить вираження в багатьох суспільних сферах.

Політика пам'яті в Україні є новою сферою державного управління, що визначає необхідність її осмислення, окреслення загальної сутності, завдань, засобів, механізмів, принципів, моделей впровадження. Це дозволить визначити місце та роль історичної пам'яті в сучасному українському суспільстві. Тож, актуальність вивчення історичної пам'яті та особливостей її застосування визначає наявність такої дисципліни в навчальних планах студентів майбутніх вчителів історії.

Метою вивчення дисципліни є: познайомити студентів з основними підходами, що склалися в гуманітарних науках, стосовно колективної пам'яті. Розвинути навички критичного аналізу сприйняття людьми минулого; аналізу застосування поняття «пам'яті» та особливості їх формування, щодо ролі минулого в сучасних соціальних та політичних процесах.

Основні *завдання* дисципліни: полягають у визначенні основних тенденцій становлення та розвитку, пам'яттєвого дискурсу, «студій пам'яті», охарактеризувати їх особливості в Україні та визначити перспективи їх розвитку в контексті сучасних міждисциплінарних досліджень.

Студенти мають знати:

- головні поняття, необхідні для міждисциплінарного тлумачення категорії пам'яті у світовій гуманітарній традиції;
- напрями досліджень та поняття студій пам'яті;
- проблематику в дослідженнях, що стосуються феномену пам'яті;
- характерні особливості функціонування пам'яті як теоретичного концепту, ідеологічної норми, культурної звички та щоденної практики у архаїчних, традиційних та постмодерних суспільствах;
- умови функціонування культурної, комунікативної, історичної та інших типів пам'яті у суспільстві, механізми її підтримування, замовчування, фальшування, деконструкції;

Студенти мають вміти:

- розрізняти та співставляти ключові поняття; інтерпретувати та застосовувати їх в дослідженні людської життєдіяльності в конкретно-наукових досягненнях;
- ідентифікувати історичні проблеми студій пам'яті із філософськими вченнями, співвідносити їх з певними етапами розвитку;
- аналізувати специфічні особливості індивідуальної та колективної пам'ятей під впливом глобалізаційних викликів та соціально-ідейних змін у ХХ-ХХІ ст.;
- прослідкувати взаємозв'язки пам'яті зі складовими людського буття;
- орієнтуватися у принципах наративного та дискурсивного розуміння пам'яті в історичній ретроспективі та сьогоденні.

Одним з головних завдань курсу є формування в молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Загальна кількість годин – 120

(в т.ч. лекції – 20, семінарські заняття – 20, самостійна робота – 80)

Змістовний модуль 1. ЗАХІДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ У СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУКАХ

творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації, прагнення до самореалізації.

Тема 1. Концептуальні засади аналізу пам'яті.

Як індивіди, спільноти пам'ятають і репрезентують своє минуле (2 год).

1. Співвіднесеність індивідуальних та колективних уявлень про минуле
2. Проблема взаємовідносин індивідуальної та колективної «пам'яті».
3. Усна історія і дослідження особистих спогадів, біографічний метод (Ф. Шюце, Г. Розенталь).
4. Співвідношення родинної історії та індивідуальних життєвих стратегій у контексті адаптації до змін політико-ідеологічної підсистеми суспільства.

Тема 2. Особливості поняття «пам'ять» в межах різних концепцій (4 год) .

1. Ставлення до минулого: теорія та методологія аналізу:
 - Хальбвакс та ідея колективної (соціальної) пам'яті;
 - Нора: парадигма історії, парадигма пам'яті, моделі часу та їх відображення у соціокультурному просторі;
 - Луенталь про присвоєння минулого;
 - Рікьор: робота пам'яті, забуття;
 - Критика понять «колективна пам'ять» (І. Савельєва, А. Полетаєв) і «колективна травма» / «травматичний досвід» (А. Руткевич).
2. Особливості антропологічних підходів до вивчення «пам'яті» (М. Салінз).
3. Концепція «les Lieux de Mémoire» і її критика (Т. Дждт)

Тема 3. Ставлення до минулого в контексті соціології знання (2 год) .

1. Минуле, смерть, знак.
2. Символи минулого, символічна боротьба та соціальний простір
3. Ставлення до минулого як сприйняття крізь символи минулого.
4. Співвідношення понять пам'ять та історія;
5. Колективна пам'ять та соціальна пам'ять;
6. Історична пам'ять, історична свідомість та історія.

Тема 4. Студії пам'яті в сучасному науковому дискурсі (2 год).

1. Особливості студій пам'яті в сучасному гуманітарному дискурсі.
2. Проблеми та напрями дослідження. Студії пам'яті як напрям сучасних досліджень.
3. Історія студій пам'яті.
4. Феномен пам'яті в постколоніальних та посттоталітарних дослідженнях .
5. Мнемонічні практики в контексті формування пам'яті як вмістилища спогадів
6. Спогад як структурний елемент пам'яті.
7. Запам'ятовування. Забування. Витіснення спогадів. Фальшування спогадів.

Змістовний модуль 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПАМ'ЯТІ У ВІТЧИЗНЯНОМУ НАУКОВОМУ ТА ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ

Тема 5. «Історична пам'ять» і «політика пам'яті» (4 год).

1. Інституції, які контролюють «пам'ять», інструменти і механізми контролю, експертні співтовариства.
2. Соціальна пам'ять (коммеморація) та політико-ідеологічні трансформації
3. Використання минулого: аналіз символічної боротьби навколо образів минулого.
4. Пам'ять про трагічний історичний досвід: право чи обов'язок (не) мовчати .
5. Роль місць (конструювання) соціальної пам'яті (музеї, монументи, цвинтарі, коммеморативні ритуали тощо) у формуванні ідентичності на різних етапах соціалізації особистості.

Тема 6. Феномен колективної та культурної пам'яті (2 год).

1. Історична та колективна пам'ять.
2. Сакралізація колективної пам'яті.
3. Місця пам'яті.
4. Роль колективної пам'яті в релігійній практиці
5. Феномен культурної пам'яті Особливості функціонування культурної пам'яті.
6. Об'єкти культурної пам'яті.
7. Досвід в структурі культурної пам'яті. Релігійний вимір культурної пам'яті.

Тема 7. Історична травма та колективна пам'ять (2 год).

1. Поняття травматичного минулого. Травма та трагедія.
2. Трагічні події як фактор трансформації колективної пам'яті.
3. Соціальні катастрофи ХХ ст. (геноциди, депортації, репресії) та їх в колективній пам'яті.
4. Культура пам'ятання
5. Коштовна пам'ять та політика пам'яті.
6. Релігії про збереження пам'яті та пам'ятання.
7. Релігійні традиції в культурі пам'ятання.

Тема 8. Способи коштовної пам'яті в сучасному світі (2 год).

1. Просторові проєкції конфліктів пам'ятей і примирення.
2. Літературні прояви просторів пам'яті.
3. Маркування місць пам'яті та ритуалізація простору.
4. Традиція і новація в коштовній пам'яті.

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кіл-ть год. денна форма	Кіл-ть год. заочна форма
Змістовний модуль 1. ЗАХІДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ У СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУКАХ			
1.	Тема 1. Як індивіди, спільноти	2	1

	<p>пам'ятають і репрезентують своє минуле.</p> <p>1. Співвіднесеність індивідуальних та колективних уявлень про минуле</p> <p>2. Проблема взаємовідносин індивідуальної та колективної «пам'яті».</p> <p>3. Усна історія і дослідження особистих спогадів, біографічний метод (Ф. Шюце, Г. Розенталь).</p> <p>4. Співвідношення родинної історії та індивідуальних життєвих стратегій у контексті адаптації до змін політико-ідеологічної підсистеми суспільства.</p>		
2.	<p>Тема 2. Особливості поняття «пам'ять» в межах різних концепцій.</p> <p>1. Ставлення до минулого: теорія та методологія аналізу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хальбвакс та ідея колективної (соціальної) пам'яті; - Нора: парадигма історії, парадигма пам'яті, моделі часу та їх відображення у соціокультурному просторі; - Луенталь про присвоєння минулого; - Рікбор: робота пам'яті, забуття; - Критика понять «колективна пам'ять» (І. Савельєва, А. Полетаєв) і «колективна травма» / «травматичний досвід» (А. Руткевич). 	2	2
3	<p>2. Особливості антропологічних підходів до вивчення «пам'яті» (М. Салінз).</p> <p>3. Концепція «les Lieux de Mémoire» і її критика (Т. Джадт)</p> <p>4. Культурна та комунікативна</p>	2	

	пам'ять Я. Ассмана, 5. Пам'ять суспільства П. Коннертона		
4	6. Теорія пам'яті в роботах Дж. Тоша і Й. Рюзена 7. Елітарний (професійно-історичний) vs народний (популярно-історичний) погляди на минуле та «перекручувальна природа» популярного історичного знання в концепції пам'яті Дж. Тоша. 8. Типи кризи історичної пам'яті в роботах Й. Рюзена.	2	1
5	Тема 3. Ставлення до минулого в контексті соціології знання. 1. Ставлення до минулого як сприйняття крізь символи минулого. 2. Співвідношення понять пам'ять та історія. 3. Колективна пам'ять та соціальна пам'ять. 4. Історична пам'ять, історична свідомість та історія.	2	1
Змістовний модуль 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПAM'ЯТІ У ВІТЧИЗНЯНОМУ НАУКОВОМУ ТА ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ			
6	Тема 5. Студії пам'яті в сучасному науковому дискурсі 1. Особливості студій пам'яті в сучасному гуманітарному дискурсі. 2. Проблеми та напрями дослідження. Студії пам'яті як напрям сучасних досліджень. 3. Історія студій пам'яті. 4. Феномен пам'яті в постколоніальних та посттоталітарних дослідженнях.	2	1

7	<p>Тема 6. Мнемонічні практики в контексті формування пам'яті як вмістилища спогадів</p> <p>1. Спогад як структурний елемент пам'яті.</p> <p>2. Запам'ятовування. Забування.</p> <p>3. Витіснення спогадів. Фальшування спогадів.</p>	2	1
8	<p>Тема 7. Пам'ять про трагічний історичний досвід: право чи обов'язок (не) мовчати.</p> <p>1. Роль місць (конструювання) соціальної пам'яті (музеї, монументи, цвинтарі, комеморативні ритуали тощо) у формуванні ідентичності на різних етапах соціалізації особистості.</p> <p>2. Поняття травматичного минулого. Травма та трагедія.</p>	2	2
9	<p>3. Трагічні події як фактор трансформації колективної пам'яті.</p> <p>4. Соціальні катастрофи ХХ ст. (геноциди, депортації, репресії) та їх місце в колективній пам'яті.</p> <p>5. Радянське минуле. Сприйняття минулого: порівняння українського та російського суспільств.</p>	2	
10.	<p>Тема 8. Культура пам'ятання</p> <p>1. Комеморація та політика пам'яті.</p> <p>2. Релігії про збереження пам'яті та пам'ятання.</p> <p>3. Релігійні традиції в культурі пам'ятання.</p> <p>4. Релігія та переживання травматичного минулого.</p> <p>5. Меморіальне законодавство: зарубіжний та вітчизняний вимір.</p>	2	1
	Разом	20	10

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття №1

Тема 1. Концептуальні засади аналізу пам'яті.

Як індивіди, спільноти пам'ятають і репрезентують своє минуле (2 год).

1. Співвіднесеність індивідуальних та колективних уявлень про минуле
2. Проблема взаємовідносин індивідуальної та колективної «пам'яті».
3. Усна історія і дослідження особистих спогадів, біографічний метод (Ф. Шюце, Г. Розенталь).

Теми рефератів

1. Родинна/групова пам'ять та соціогрупова ідентичність.
2. Співвідношення родинної історії та індивідуальних життєвих стратегій у контексті змін політико-ідеологічної підсистеми суспільства.
3. Антропологія пам'яті: інші способи організації минулого.

Тести для самоконтролю

1. Що таке пам'ять?

- *функція особистості, що допомагає сприймати світ і себе в ньому, накопичувати інформацію протягом життя*
- характеристика людини, як істоти соціальної, що вступає в зв'язки з іншими, задля задоволення своїх інтересів.
- характеристика і властивість суспільства, що проявляється в характері засвоєння своєї історії
- якість людини, як істоти біологічної запам'ятовувати все, що з нею відбувається
- здатність до відтворення багатьох фактів історичних подій

2. В чому полягає соціальне значення музеїв? Вкажіть на зайвий елемент.

- *формують громадянське суспільство*
- формують національну і культурну ідентичність для гармонійного розвитку суспільства

- досліджують минуле заради майбутнього
- виконують когнітивну і естетичну функцію
- виконують освітню функцію, впливають на формування свідомості

3. Коли створено Європейський Союз?

- 01.11.1993
- 01.12.1990
- 01.03.1991
- 01.06.1992
- 01.01.1994

4. У більшості Європейських держав носієм національної самосвідомості стає?

- інтелігенція
- селянство
- робітничі верстви
- еліта
- міщани

5. Яке найвлучніше тлумачення патріотизму?

- *суспільно-політична поведінка, за якої спільні інтереси переважають над особистими*
- стан особистості, коли громада є вирішальною у дискурсі подій
- коли людина ідентифікує себе з державою
- коли формується громадянське суспільство, яке контролює всіх
- спроможність людини до раціональної і відкритої демократії

6. У сучасному світі найбільш активно у формування спільної європейської пам'яті використовуються?

- *місця пам'яті*
- туристичні загальнодержавні об'єкти
- музеї й історичні галереї
- історичну освіту
- пам'ять поколінь

7. Які соціальні групи в суспільстві є головними суб'єктами модернізації?

- *нації*
- народності
- національності
- соціальні групи

- класи

8. Національна ідентичність – це?

- комплекс індивідуалізованих міжособистісних зв'язків, що складає основу ідентифікації окремих осіб і груп людей з певною нацією

- спільність осіб і груп людей з певною територією

- володіння спільною мовою

- набуття спільної історичної пам'яті

- спільність культурних надбань

9. Існування в Західній Європі численних «місць пам'яті» свідчить про те, що ?

- Європа протягом довгого часу не була єдиною

- в багатьох європейських народів є своя історія

- багато європейських країн мають свою національну ідентичність

- європейські народи мають свою культуру

- народи Європи мають різні мови

10. Як на Вашу думку «Чи об'єднання болісної пам'яті Європи виявляється найкоротшим шляхом до спільного майбутнього»?

- так

- ні

- можливо

- всі відповіді правильні

- всі відповіді не правильні

Список рекомендованої літератури по темі:

1. Коннертон П. Як пам'ятають суспільства. Київ, 2004.

2. Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи. Харків, 2009. Вип. 13–14.

3. Волянук О. Я. Memory studies у категоріях: пошук канонічних моделей та міждисциплінарних новацій // Національна та історична пам'ять: Зб. наук. праць. Вип. 3. 2012.

4. Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів / кер. авт. кол. А. М. Киридон. К.: ДП “НВЦ “Пріоритети”, 2013.

5. Кісь Н. Пам'ять та ідентичність українських греко-католиків. Про джерела історичної політики УГКЦ. Національна академія

наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2018. Львів. 184 с.

6. Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять. К.: ТОВ «Вид-во “Кліо”», 2014. 272 с.

Семінарське заняття №2

Тема 2. Особливості поняття «пам'ять» в межах різних концепцій (2 год).

1. Ставлення до минулого: теорія та методологія аналізу:
 - Хальбвакс та ідея колективної (соціальної) пам'яті;
 - Нора: парадигма історії, парадигма пам'яті, моделі часу та їх відображення у соціокультурному просторі;
 - Луєнталь про присвоєння минулого;
 - Рікьор: робота пам'яті, забуття;
 - Критика понять «колективна пам'ять» (І. Савельєва, А. Полетаєв) і «колективна травма» / «травматичний досвід» (А. Руткевич).

Семінарське заняття №3

Тема 2. (2 год).

2. Особливості антропологічних підходів до вивчення «пам'яті» (М. Салінз).
3. Концепція «des Lieux de Mémoire» і її критика (Т. Джадт)
4. Культурна та комунікативна пам'ять Я. Ассмана,
5. Пам'ять суспільства П. Коннертона

Теми рефератів

1. Студії пам'яті як напрям сучасних досліджень
2. Пам'ять та проблеми релігійної ідентичності.
3. Соціальні катастрофи ХХ ст. (геноциди, депортації, репресії) та їх місце в колективній пам'яті.

Практичні завдання.

1. Написати есе по праці Альбвакса М. Колективна та історична пам'ять
2. Написати відгук на працю Френсіса Йейтса «Мистецтво пам'яті»

Тести для самоконтролю

1. Історична пам'ять – це представлення?

- історичного минулого
- пам'ять багатьох поколінь
- пам'ять різних соціальних груп
- фактів, подій, дат минулої історії
- розвитку суспільства по фактах, датах

2. В яких роках з'явився термін «колективна пам'ять» як історична проблема дослідження?

- 80-ті 20-го ст.
- 90-ті 21-го ст.
- 70-ті 20-го ст.
- рубіж 19-20 ст.
- 80-ті 19-го ст.

3. Коли з'явилися музеї як форми репрезентації пам'яті?

- у 19 ст.
- у 18 ст.
- у 20 ст.
- у 21 ст.
- у 17 ст.

4. Свідома, цілеспрямована пам'ять, що вкладає минуле у змістовну конструкцію теперішнього соціального світу – це?

- традиція
- сліди
- речові залишки
- археологічні знахідки
- документи

5. Не усвідомлена мимовільна пам'ять, що проявляється у пригадуваннях та забутті, це можуть бути руїни, релікти, фрагменти, уламки – це ...?

- сліди
- традиція
- речові залишки
- археологічні знахідки
- документи

6. Що є візуальним виданням?

- особистий щоденник з датами, подіями

- підручник з історії
- монографія вченого історика
- мемуари
- спогади

7. Хто є автором твору «Пам'ять, історія, забуття»?

- П. Рікер
- А. Бергсон
- П. Нор
- Я. Ассман
- А. Ассман

8. Хто такий «суб'єкт пам'яті»?

- особа, яка володіє певними знаннями, розпоряджається ними й може використовувати їх у щоденній практиці
- групи людей об'єднані спільними умовами життєдіяльності, цілями, метою
- групи людей, які мають відношення до певної освоєної території
- групи людей, що характеризуються певними соціально-економічними показниками
- групи людей, що володіють засобами виробництва

9. В чому полягає сутність творчої пам'яті?

- у реконструкціях подій пам'ять пов'язана з творчою уявою
- це діяльність суб'єкта як автора події
- це стан, коли відтворення подій відбувається із залученням літераторів
- це стан, коли відтворення дійсності можливе лише із застосуванням літературних досягнень і можливостей
- це явище залучення творчих особистостей до реконструкції подій минулого

10. В чому суть вибірковості пам'яті?

- це функція пам'яті, що відбирає події і образи в спогадах
- це функція, яка дозволяє пам'ятати минулі події та явища
- це функція, яка дає широкі можливості для відтворення минулих подій особою
- це функція, яка дозволяє пригадати не все, але дещо
- це функція, яка дає можливість відтворити минуле відповідно до заданої теми

Список рекомендованої літератури по темі:

1. Студії пам'яті в Україні. (Історіографічний дискурс. Бібліографічний покажчик) / Передмова, вступ. ст., заг. ред. А. М. Киридон; [упор. покажчика: Киридон А. М., Волянук О. Я., Огієнко В. І.]. К., 2013
2. Киридон А.М. Студії пам'яті у сучасній гуманітаристиці: історія становлення Український історичний журнал. 2017. № 4. С. 150. URL: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2017_4_11
3. Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи. Харків, 2009. Вип. 13–14.
4. Волянук О. Я. Memory studies у категоріях: пошук канонічних моделей та міждисциплінарних новацій // Національна та історична пам'ять: Зб. наук. праць. Вип. 3. 2012.
5. Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів / кер. авт. кол. А. М. Киридон. К.: ДП “НВЦ “Пріоритети”, 2013.
6. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті / Аляйда Ассман ; пер. з нім. К.Дмитренко, Л.Доронічева, О.Юдін. К. Ніка-Центр, 2012.
7. Грінченко Г. Усна історія – теорія, метод, джерело // Невигадане: Усні історії остарбайтерів / Автор-упорядник, ред., вступ.ст. Г. Грінченко. Х.: Видавн.дім «Райдер», 2004. С. 10-32.
8. Позднякова-Кирбят'єва Е. Г. Соціологія соціально-історичної пам'яті: теоретико-методологічні та емпіричні студії: монографія. Запоріжжя, 2014.

Семінарське заняття №4

Тема 2. (2 год.)

6. Теорія пам'яті в роботах Дж. Тоша і Й. Рюзена
7. Елітарний (професійно-історичний) vs народний (популярно-історичний) погляди на минуле та «перекручувальна природа» популярного історичного знання в концепції пам'яті Дж. Тоша.
8. Типи кризи історичної пам'яті в роботах Й. Рюзена.

Теми рефератів

1. Культурна та комунікативна пам'ять Я. Ассмана,
2. Пам'ять суспільства П. Коннертона

3. Теорія пам'яті в роботах Дж. Тоша і Й. Рюзена
4. Елітарний (професійно-історичний) vs народний (популярно-історичний) погляди на минуле та «перекручувальна природа» популярного історичного знання в концепції пам'яті Дж. Тоша.
5. Типи кризи історичної пам'яті в роботах Й. Рюзена.

Тести для самоконтролю

1. Хто вперше розмежував історію і пам'ять?

- Моріс Хальбвакс
- Еміль Дюркгейм
- Макс Вебер
- Імануїл Кант
- Огюст Конт

2. Хто з науковців розвинув концепцію «культурної пам'яті»?

- Я. Ассман
- М. Хальбвакс
- Е. Дюркгейм
- А. Лурія
- М. Вебер

3. Яке з перелічених понять досліджувалося П. Норою?

- *місця пам'яті*
- колективна пам'ять
- історична пам'ять
- соціальна пам'ять
- культурна пам'ять

4. За концепцією П. Нора «місцями пам'яті» можуть бути.

Вкажіть на зайве положення.

- *тварини, рослини*
- пам'ятники
- революції, війни
- століття Вольтера і Руссо
- монастирі, архіви

5. Хто запровадив поняття «колективної пам'яті» вперше?

- М. Хальбвакс
- П. Нора
- Д. Блайт
- Я. Ассман

- А. Ассман

6. «... колективна пам'ять виходить за межі індивідуальної біографії та забезпечує міжпоколіннєву трансляцію значущих для групи знань про минуле». Вкажіть автора цієї ідеї

- М. Хальбвакс

- П. Нора

- Д. Блайт

- Я. Ассман

- А. Ассман

7. Для усних спогадів у ситуації інтерв'ю найбільш характерним є ... Вкажіть на зайву позицію.

- його тривалість

- його структура

- його зміст

- його суть

- його деталізованість

8. За теорією Дж. Верча щодо розподілу колективної пам'яті в межах групи, як називається пам'ять, коли всі члени групи мають більш-менш однакові спогади про події?

- однорідна

- комплементарна

- конкуруюча

- дуальна

- неформальна

9. За теорією Дж. Верча щодо розподілу колективної пам'яті в межах групи, як називається пам'ять, коли різні члени групи мають різні спогади про подію, але всі вони доповнюють одне одного, вимальовуючи разом загальну картину минулого?

- комплементарна

- однорідна

- конкуруюча

- дуальна

- неформальна

10. За теорією Дж. Верча щодо розподілу колективної пам'яті в межах групи, як називається пам'ять, коли спогади членів групи про подію різняться та перебувають у суперечності між собою?

- конкуруюча
- однорідна
- комплементарна
- дуальна
- неформальна

Список рекомендованої літератури по темі:

1. Шацька Б. Минуте – пам'ять – міт / Пер. з пол. Олесь Герасим, наук. ред. Андрій Павлишин. Чернівці: Книги XXI, 2011.
2. Яковенко Н.М. Нова доба – нові підручники. Про потребу дискусії над підручниками з історії України // Доба. Науково-методичний часопис з історичної та громадянської освіти. 2005, № 2. С. 23-25.
3. Зашкільняк Л. Історія і соціальне замовлення (на прикладі шкільних підручників з історії) / Леонід Зашкільняк // Шкільна історія очима істориків-науковців: матер. Робочої наради з моніторингу шкільних підручників історії України. К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2008. С. 64–81
4. Україна модерна. 2009. Вип. 4 (15) Пам'ять як поле змагань.
5. Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. Вип. 13-14: Спец. вид. Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи. Харків: ТОВ «НТМТ», 2009.
6. Киридон А.М. Студії пам'яті у сучасній гуманітаристиці: історія становлення Український історичний журнал. 2017. № 4. С. 150. URL: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2017_4_11
7. Коннертон П. Як пам'ятають суспільства. Київ, 2004.
8. Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи. Харків, 2009. Вип. 13–14.
9. Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів / кер. авт. кол. А. М. Киридон. К.: ДП “НВЦ “Пріоритети”, 2013.
10. Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять. К.: ТОВ «Вид-во “Клію”», 2014. 272 с.

Семінарське заняття №5

Тема 3. Ставлення до минулого в контексті соціології знання (2 год).

1. Ставлення до минулого як сприйняття крізь символи минулого.

2. Співвідношення понять пам'ять та історія.
3. Колективна пам'ять та соціальна пам'ять.
4. Історична пам'ять, історична свідомість та історія.

Теми рефератів

1. Меморіальне законодавство: зарубіжний та вітчизняний вимір.
2. Аналіз меморіальної політики Німеччини, Франції та України
3. Особливості формування меморіальної політики в Україні.

Тести для самоперевірки

1. Пам'ять, яка представлена пам'ятниками, підручниками, публічним вшануванням певних подій називається

- офіційна
- масова
- громадська
- легітимна
- точкова

2. Пам'ять, яка представлена дискурсивними практиками, які підпорядковані політичним елітам та репродукують усталене та узгоджене бачення минулого називається

- масова
- офіційна
- громадська
- легітимна
- точкова

3. Пам'ять, що охоплює уявлення про минуле, яке допомагає спільнотам і суспільству пояснювати своє минуле й сучасне також називається

- громадська
- масова
- офіційна
- легітимна
- точкова

4. Колективна пам'ять відіграє виняткову роль у підтриманні

- групової ідентичності
- спільної діяльності

- освітнього рівня
- політичної свідомості
- політичної ідеології

5. Колективна пам'ять набуває особливої цінності, коли групова ідентичність є під

- загрозою
- впливом інших політичних сил
- опікою
- фальсифікаціями
- маніпуляціями

6. За оцінками П. Нора, який характер має колективна пам'ять?

- селективний
- одиничний
- масовий
- двоїстий
- вибірковий

7. Що є «спільнотою пам'яті»?

- групи людей, яких об'єднує пережитий у минулому унікальний спільний досвід, найчастіше травматичний за своїм характером
- групи людей об'єднані спільними умовами життєдіяльності, цілями, метою
- групи людей, які мають відношення до певної освоєної території
- групи людей, що характеризуються певними соціально-економічними показниками
- групи людей, що володіють засобами виробництва

8. Вкажіть на тлумачення «травматичної пам'яті».

- пам'ять, витоки якої криються у певному жахливому досвіді: найчастіше вона є особливо виразною, нав'язливою, неконтрольованою, стійкою та соматично-проявленою
- пам'ять, яка полягає у збереженні й наступному відтворенні минулого
- пам'ять, в результаті якої інформація запам'ятовується без спеціальних прийомів заучування
- пам'ять, в результаті якої відбувається цілеспрямоване заучування за допомогою спеціальних прийомів

- пам'ять, в результаті якої запам'ятовується одноразова трагічна інформація

9. Яка роль травми у природі пам'яті?

- змінює природу пам'яті, робить спогади виразними, нав'язливими, неконтрольованими, стійкими

- пам'ять має патологічні наслідки для особи чи групи

- пам'ять, що забезпечує людині тривале збереження знань, умінь і навичок для життя

- пам'ять, що формується групою людей, які протягом значного проміжку часу працюють над одним проектом

- локалізує спогади про події з життя одномоментні

10. За теорією І. Ірвін-Зарецької суспільне визнання спільної пам'яті, об'єднаних травматичним досвідом, відбувається завдяки?

- об'єднанню в організації та інститути

- висловленню своєї травми

- зібранню воедино людей зі схожими травмами

- забуванню своєї травми

- впливу аномальних соціальних умов на групу

Список рекомендованої літератури по темі:

1. Історична пам'ять // Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. К.: Інститут історії України НАН України, 2013. С. 478-494.

2. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті / Аляйда Ассман ; пер. з нім. К.Дмитренко, Л.Доронічева, О.Юдін. К. Ніка-Центр, 2012.

3. Грінченко Г. Усна історія – теорія, метод, джерело // Невигадане: Усні історії остарбайтерів / Автор-упорядник, ред., вступ.ст. Г. Грінченко. Х.: Видавн.дім «Райдер», 2004. С. 10-32.

4. Гриценко О. Президенти і пам'ять. Політика пам'яті Президентів України (1994-2014): підгрунття, послання, реалізація, результати. К.: К.І.С., 2017.

5. Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів / кер. авт. кол. А. М. Киридон. К., 2013.

6. Касьянов Г. Исторична політика 1990-х – початку XXI ст.: Україна та пострадянський простір // <http://uamoderna.com/images/archiv/21/UM-21-Kasianov.pdf>
7. Нагорна Л.П. Исторична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. К., ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2012.
8. Позднякова-Кирбят'єва Е. Г. Соціологія соціально-історичної пам'яті: теоретико-методологічні та емпіричні студії: монографія. Запоріжжя, 2014.
9. Україна модерна. 2009. Вип. 4 (15) Пам'ять як поле змагань.
10. Схід-Захід: Историко-культурологічний збірник. Вип. 13-14: Спец. вид. Исторична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи. Харків: ТОВ «НТМТ», 2009.

Змістовний модуль 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПАМ'ЯТІ У ВІТЧИЗНЯНОМУ НАУКОВОМУ ТА ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ

Семінарське заняття №6

Тема 4. Студії пам'яті в сучасному науковому дискурсі (2 год).

1. Особливості студій пам'яті в сучасному гуманітарному дискурсі.
2. Проблеми та напрями дослідження. Студії пам'яті як напрям сучасних досліджень.
3. Історія студій пам'яті.
4. Феномен пам'яті в постколоніальних та посттоталітарних дослідженнях.

Теми рефератів:

1. Особливості конструювання та основні ознаки колективної пам'яті .
2. Теоретико-методологічні основи дослідження меморіальної політики.
3. Формування меморіальної політики Президентами України.

Тести для самоконтролю:

1. **Вкажіть на зайвий суб'єкт серед суб'єктів політики пам'яті.**
 - *Спілка репресованих України*
 - Міністерство освіти і науки
 - Міністерство культури

- Український інститут національної пам'яті
- офіційна урядова преса

2. Вкажіть на зайвий суб'єкт серед недержавних інститутів суб'єктів політики пам'яті.

- *Український інститут національної пам'яті*
- Козацтво України
- організації, створені безпосередніми учасниками подій, очевидцями, постраждалими
- громадські організації-носії героїчної пам'яті
- наукові та культурно-просвітні організації

3. Серед форм реалізації історичної політики на прикладі діяльності громадських організацій вкажіть на зайву.

- *політичні партії, що йдуть на вибори*
- пошук, збір, зберігання документів, листів, спогадів, біографічних історичних матеріалів
- проведення громадсько-політичних акцій (мітингів, зборів, днів пам'яті і ін.)
- організація наукових та культурно-мистецьких заходів (конференцій, форумів, фестивалів і ін.)
- краєзнавча робота, розвиток місцевого туризму, створення музеїв та ін.

4. Подолання суперечностей між рівнями колективної пам'яті є одним із завдань державної політики пам'яті. Вкажіть на зайвий елемент в напрямках його впровадження.

- *передвиборча агітація за певну політичну силу з використанням державного фінансування*
- формування офіційного рівня колективної пам'яті відповідно інтересам суспільно-політичного розвитку
- пошук ефективних механізмів управління історичною свідомістю
- реалізація механізмів пам'яті на масовому рівні
- моніторинг кінцевого стану суспільної історичної свідомості

5. Серед механізмів реалізації державної меморіальної політики вкажіть на нормативно-правову базу.

- *прийняття законів та указів, що регулюють характер, особливості церемоній і форми вшанування вагомих історичних подій, діячів, образів*

- розробка освітніх програм і підручників з урахуванням особливостей формування національної пам'яті
- збереження існуючих, створення нових меморіальних об'єктів (місць пам'яті) та їх використання для актуалізації образів минулого
- формування пантеону історичних героїв/мучеників
- запровадження календаря історичних свят

6. Серед механізмів реалізації державної меморіальної політики вкажіть на освітній.

- *розробка освітніх програм і підручників з урахуванням особливостей формування національної пам'яті*
- запровадження календаря історичних свят
- впровадження відповідних колективних традицій/ритуалів святкування
- наголошення на авторитетності, унікальності, достовірності, необхідності інформації про минуле, що поширюється, її джерел та засобів передачі, а також дій, які нею стимулюються
- прийняття законів та указів, що регулюють характер, особливості церемоній і форми вшанування вагомих історичних подій, діячів, образів

7. Серед механізмів реалізації державної меморіальної політики вкажіть на культурний ландшафт пам'яті.

- *збереження існуючих, створення нових меморіальних об'єктів (місць пам'яті) та їх використання для актуалізації образів минулого*
- прийняття законів та указів, що регулюють характер, особливості церемоній і форми вшанування вагомих історичних подій, діячів, образів
- розробка освітніх програм і підручників з урахуванням особливостей формування національної пам'яті
- формування пантеону історичних героїв/мучеників
- запровадження календаря історичних свят

8. Серед механізмів реалізації державної меморіальної політики вкажіть на поведінку.

- *впровадження відповідних колективних традицій/ритуалів святкування*

- наголошення на авторитетності, унікальності, достовірності, необхідності інформації про минуле, що поширюється, її джерел та засобів передачі, а також дій, які нею стимулюються
- збереження існуючих, створення нових меморіальних об'єктів (місць пам'яті) та їх використання для актуалізації образів минулого
- прийняття законів та указів, що регулюють характер, особливості церемоній і форми вшанування вагомих історичних подій, діячів, образів
- розробка освітніх програм і підручників з урахуванням особливостей формування національної пам'яті

9. Серед механізмів реалізації державної меморіальної політики вкажіть на її значимість.

- *наголошення на авторитетності, унікальності, достовірності, необхідності інформації про минуле, що поширюється, її джерел та засобів передачі, а також дій, які нею стимулюються*
- розробка освітніх програм і підручників з урахуванням особливостей формування національної пам'яті
- впровадження відповідних колективних традицій/ритуалів святкування
- формування пантеону історичних героїв/мучеників
- запровадження календаря історичних свят

10. Історична пам'ять – це ... ?

- *знання та уявлення суспільства про спільне історичне минуле, що передаються від покоління до покоління*
- документи
- твори мистецтва
- меморіали
- місця пам'яті

Список рекомендованої літератури по темі:

1. Шацька Б. Минуле – пам'ять – міт / Пер. з пол. Олесь Герасим, наук. ред. Андрій Павлишин. Чернівці: Книги XXI, 2011.
2. Яковенко Н.М. Нова доба – нові підручники. Про потребу дискусії над підручниками з історії України // Доба. Науково-методичний часопис з історичної та громадянської освіти. 2005, № 2. С. 23-25.

3. Україна модерна. 2009. Вип. 4 (15) Пам'ять як поле змагань.
4. Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. Вип. 13-14: Спец. вид. Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи. Харків: ТОВ «НТМТ», 2009.
5. Історична пам'ять // Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. К.: Інститут історії України НАН України, 2013. С. 478-494.
6. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті / Аляйда Ассман ; пер. з нім. К.Дмитренко, Л.Доронічева, О.Юдін. К. Ніка-Центр, 2012.
7. Грінченко Г. Усна історія – теорія, метод, джерело // Невигадане: Усні історії остарбайтерів / Автор-упорядник, ред., вступ.ст. Г. Грінченко. Х.: Видавн.дім «Райдер», 2004. С. 10-32.
8. Гриценко О. Президенти і пам'ять. Політика пам'яті Президентів України (1994-2014): підгрунття, послання, реалізація, результати. К.: К.І.С., 2017.
9. Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів / кер. авт. кол. А. М. Киридон. К., 2013.
10. Нагорна Л.П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. К., ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2012.
11. Позднякова-Кирбят'єва Е. Г. Соціологія соціально-історичної пам'яті: теоретико-методологічні та емпіричні студії: монографія. Запоріжжя, 2014.

Семінарське заняття №7

Тема 5. Мнемонічні практики в контексті формування пам'яті як вмістилища спогадів (2 год).

1. Спогад як структурний елемент пам'яті.
2. Запам'ятовування. Забування.
3. Витіснення спогадів. Фальшування спогадів.

Теми рефератів

1. Формування та трансформація феномену колективної пам'яті у меморіальну політику

2. Політика пам'яті в контексті міжнародних інтеграційних процесів: цивілізаційні моделі політики пам'яті.

Тести для самоконтролю

1. За тривалістю утримання матеріалу, що запам'ятовується не виділяють ... ?

- емоційну пам'ять
- короткочасну пам'ять
- довготривалу пам'ять
- оперативну пам'ять
- індивідуальну пам'ять

2. В якому з варіантів дана правильна класифікація видів пам'яті за характером психічної активності?

- образна, рухова, словесно-логічна, емоційна
- образна, рухова, механічна, словесно-логічна, емоційна
- слухова, довільна, образна, рухова, словесно-логічна, короткочасна
- образна, рухова, словесно-логічна, тактильна
- словесно-логічна, довільна, образна

3. В якому з варіантів подано правильну класифікацію видів пам'яті за участю аналізаторів?

- слухова, рухова, смакова, зорова, нюхова
- образна, рухова, словесно-логічна, емоційна, короткочасна
- образна, рухова, механічна, словесно-логічна, емоційна
- образна, рухова, словесно-логічна, тактильна
- всі варіанти правильні

4. Яке з наведених визначень пам'яті є найбільш повним і правильним?

- пам'ять – це психічний процес використання раніше придбаного досвіду в практичній діяльності
- пам'ять – збереження раніше придбаних вражень
- пам'ять – це заснована на відчуттях та сприйманнях здібність людини збагатити свій досвід
- пам'ять – це здібність нервової системи набувати, зберігати та відтворювати досвід
- всі відповіді правильні

5. Помилкове сприймання незнайомої людини як знайомої вказує на ... ?

- асоціацію за схожістю
- асоціацію за суміжністю
- асоціацію за контрастом
- причинно-наслідкову асоціацію
- всі відповіді правильні

6. Не є різновидом відтворення ...?

- *ретроактивне гальмування*
- впізнавання
- спогади
- пригадування
- всі відповіді правильні

7. В якому з варіантів подано правильну класифікацію видів пам'яті за змістом, залежно від того, що запам'ятовується і відтворюється?

- *образна, рухова, словесно-логічна, емоційна*
- образна, рухова, зорова, словесно-логічна, емоційна
- слухова, довільна, образна, рухова словесно-логічна, короткочасна
- образна, рухова, словесно-логічна, тактильна
- всі відповіді правильні

8. Що є необхідною умовою ефективності мимовільного запам'ятовування?

- *дієве ставлення до матеріалу, який входить у зміст діяльності*
- зовнішні умови
- дія з предметом є необхідною умовою тільки при мимовільному запам'ятовуванні пізнавального матеріалу
- продуктивність мимовільного запам'ятовування не залежить від дії з предметом
- всі відповіді правильні

9. Час та кількість повторів, потрібних для запам'ятовування певного об'єму матеріалу – критерій ... ?

- *точності запам'ятання*
- швидкості запам'ятання
- об'єму запам'ятання
- самостійності запам'ятання

- всі відповіді правильні

10. Образну, словесно-логічну, емоційну та рухову пам'ять виділяють за критерієм:

- залежно від матеріалу, який запам'ятовується

- за тривалістю утримання матеріалу

- за активністю

- за процесами пам'яті

- всі відповіді правильні

Список рекомендованої літератури по темі:

1. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті / Аляйда Ассман ; пер. з нім. К.Дмитренко, Л.Доронічева, О.Юдін. К. Ніка-Центр, 2012.

2. Зашкільняк Л. Історична пам'ять та історіографія як дослідницьке поле для інтелектуальної історії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 15/2006-2007. С.855-862.

3. Єкельчик С. Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. К.: Критика, 2008.

4. Масенко В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості // Український історичний журнал. 2002. № 5. С. 49-62.

5. Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів / кер. авт. кол. А. М. Киридон. К., 2013.

9. Нагорна Л.П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. К., ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2012.

Семінарське заняття № 8

Тема 6. Пам'ять про трагічний історичний досвід: право чи обов'язок (не) мовчати (2 год).

1. Роль місць (конструювання) соціальної пам'яті (музеї, монументи, цвинтарі, комеморативні ритуали тощо) у формуванні ідентичності на різних етапах соціалізації особистості.

2. Поняття травматичного минулого. Травма та трагедія.

Семінарське заняття № 9 (2 год.)

3. Трагічні події як фактор трансформації колективної пам'яті.

4. Соціальні катастрофи ХХ ст. (геноциди, депортації, репресії) та їх місце в колективній пам'яті.
5. Радянське минуле. Сприйняття минулого: порівняння українського та російського суспільств.

Теми рефератів:

1. Європейський досвід «подолання минулого» та формування колективної пам'яті.
2. Історична пам'ять як поле змагань за ідентичність.

Тести для самоконтролю:

1. Пам'ятник – це ...?

- витвір мистецтва, створений для увічнення пам'яті про людей і події
- місце поховань і битв
- документ
- скульптурний твір
- архітектурний твір

2. Різновидами пам'яток є Вкажіть на зайву позицію.

- меморіальні дошки
- монументи
- надгробки
- храми
- архітектура

3. Коли було проголошено Незалежність України?

- 24 серпня 1991 р.
- 24 серпня 1990 р.
- 28 червня 1996 р.
- 30 грудня 1990 р.
- 16 липня 1990 р.

4. Для чого люди споруджують пам'ятники на кладовищах?

- для поклоніння
- на честь перемоги у битвах та війнах
- з поваги до правителів, вчених
- на згадку про важливі суспільні зміни
- всі відповіді правильні

5. Що таке символ?

- придуманий людьми умовний знак чи зображення, який допомагає пригадати яку-небудь подію

- пам'ятник

- курган

- надгробки

- меморіальні дошки

6. Пам'ятники встановлюють для ... ?

- щоб люди не забували про найважливіші події своєї історії

- поклоніння

- для гарного настрою

- на честь перемоги у битвах та війнах

- з поваги до правителів

- всі відповіді правильні

7. Основні чинники, що формують історичну пам'ять?

- всі відповіді правильні

- історичні уявлення людини

- приналежність людини до певної спільноти

- переконання та цінності людини

- знання своєї історії

8. Історичні уявлення людини – це ... ?

- події, що викликають сильні емоції та почуття (зокрема Голодомор, Друга світова війна, Революція гідності)

- приналежність до певної релігійної, національної спільноти

- ставлення до мови, національної культури, традицій

- особистий досвід і родинні історії

- моральні норми

9. Пригадування – це ... ?

- відтворення, яке вимагає напруження нервових сил, волевих зусиль

- відтворення при повторному сприйманні об'єкта

- цільовий аналіз інформації

- поновлення в пам'яті образів конкретних об'єктів, які виникли у корі

головного мозку в момент сприймання

- всі відповіді правильні

10. Процес відновлення інформації, повернення її із «сховища» у свідомість людини носить назву ... ?

- відтворення
- запам'ятовування
- збереження
- впізнавання
- усвідомлення

Список рекомендованої літератури по темі:

1. Зашкільняк Л. Історична пам'ять та історіографія як дослідницьке поле для інтелектуальної історії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 15/2006-2007. С.855-862.
2. Єкельчик С. Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. К.: Критика, 2008.
3. Масенко В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості // Український історичний журнал. 2002. № 5. С. 49-62.
4. Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів / кер. авт. кол. А. М. Киридон. К., 2013.
5. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають / Пер. з англ. С. Шліпченко. К.: Ніка-Центр, 2004.
6. Мінк Ж. Геополітика, примирення та ігри з минулим: на шляху до нової пояснювальної парадигми колективної пам'яті // Україна модерна. 2009. № 4. С.63 – 64.
7. Нагорна Л.П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. К., ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2012.
8. Позднякова-Кирбят'єва Е. Г. Соціологія соціально-історичної пам'яті: теоретико-методологічні та емпіричні студії: монографія. Запоріжжя, 2014.
9. Студії пам'яті в Україні. (Історіографічний дискурс. Бібліографічний покажчик) / Передмова, вступ. ст., заг. ред. А. М. Киридон; [упор. покажчика: Киридон А. М., Волянчук О. Я., Огієнко В. І.]. К., 2013.

Семінарське заняття № 10

Тема 7. Культура пам'ятання

1. Комеморація та політика пам'яті.
2. Релігії про збереження пам'яті та пам'ятання.

3. Релігійні традиції в культурі пам'ятання.
4. Релігія та переживання травматичного минулого.

Теми рефератів:

1. Європейський досвід «подолання минулого» та формування колективної пам'яті.
2. Історична пам'ять як поле змагань за ідентичність.

Тести для самоконтролю:

1. Образну, словесно-логічну, емоційну та рухову пам'ять виділяють за критерієм:

- залежно від матеріалу, який запам'ятовується
- за тривалістю утримання матеріалу
- за активністю
- за процесами пам'яті
- всі відповіді правильні

2. Індивідуальна робота з історії проводиться з ... ?

- з обдарованими учнями
- з усіма бажаними учнями
- з відстаючими учнями
- з учнями декількох класів
- з усіма учнями школи

3. Колекціонування в позакласній роботі з історії є ... ?

- бажаним
- недоцільним
- зайвою тратою часу
- архаїзмом
- необхідним

4. Як Джеймс Юнг називає колективну пам'ять?

- збірна пам'ять
- особлива пам'ять
- ідейна пам'ять
- вибіркова пам'ять
- інституціональна пам'ять

5. Пам'ятками історії називають ... ?

- всі варіанти правильні
- документи

- твори мистецтва
- архітектурні споруди
- місця поховань і битв

6. Мої учні будуть пізнавати нове не від мене. Вони відкриватимуть це нове самі. Моє головне завдання – допомогти їм розкритися, розвинути власні ідеї. Кому належать ці слова?

- Песталоцці
- Коменському
- Русовій
- Сухомлинському
- Макаренку

7. За концепцією історичної пам'яті – головним предметом історії стає не подія минулого, а ... ?

- пам'ять
- образ
- сприйняття
- усвідомлення
- значення

8. Національна ідентичність – це?

- комплекс індивідуалізованих міжособистісних зв'язків, що складає основу ідентифікації окремих осіб і груп людей з певною нацією
- спільність осіб і груп людей з певною територією
- володіння спільною мовою
- набуття спільної історичної пам'яті
- спільність культурних надбань

9. Існування в Західній Європі численних «місць пам'яті» свідчить про те, що ?

- Європа протягом довгого часу не була єдиною
- в багатьох європейських народів є своя історія
- багато європейських країн мають свою національну ідентичність
- європейські народи мають свою культуру
- народи Європи мають різні мови

10. Як на Вашу думку «Чи об'єднання болісної пам'яті Європи виявляється найкоротшим шляхом до спільного майбутнього»?

- так
- ні
- можливо
- всі відповіді правильні
- всі відповіді не правильні

Список рекомендованої літератури по темі:

1. Історична пам'ять // Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. К.: Інститут історії України НАН України, 2013. С. 478-494.
2. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті / Аляйда Ассман ; пер. з нім. К.Дмитренко, Л.Доронічева, О.Юдін. К. Ніка-Центр, 2012.
3. Грінченко Г. Усна історія – теорія, метод, джерело // Невигадане: Усні історії оstarбайтерів / Автор-упорядник, ред., вступ.ст. Г. Грінченко. Х.: Видавн.дім «Райдер», 2004. С. 10-32.
4. Гриценко О. Президенти і пам'ять. Політика пам'яті Президентів України (1994-2014): підгрунття, послання, реалізація, результати. К.: К.І.С., 2017.
5. Зашкільняк Л. Історична пам'ять та історіографія як дослідницьке поле для інтелектуальної історії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 15/2006-2007. С.855-862.
6. Єсельчик С. Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. К.: Критика, 2008.
7. Масенко В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості // Український історичний журнал. 2002. № 5. С. 49-62.
8. Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів / кер. авт. кол. А. М. Киридон. К., 2013.
9. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають / Пер. з англ. С. Шліпченко. К. Ніка-Центр, 2004.

Тематика самостійної роботи

№ з/ п	Теми	Кіл-ть год. денн форм	Кіл-ть год. заочн форм
1.	<p>Тема 1. Концептуальні засади аналізу пам'яті. Як індивіди, спільноти пам'ятають і репрезентують своє минуле.</p> <p>4. Співвідношення родинної історії та індивідуальних життєвих стратегій у контексті адаптації до змін політико-ідеологічної підсистеми суспільства.</p> <p>Тема 2. Особливості поняття «пам'ять» в межах різних концепцій.</p> <p>2. Особливості антропологічних підходів до вивчення «пам'яті» (М. Салінз). 3. Концепція «les Lieux de Mémoire» і її критика (Т. Джадт)</p> <p>Тема 3. Ставлення до минулого в контексті соціології знання.</p> <p>1. Минуле, смерть, знак. 2. Символи минулого, символічна боротьба та соціальний простір</p> <p>Тема 4. Студії пам'яті в сучасному науковому дискурсі</p> <p>4. Феномен пам'яті в постколоніальних та посттоталітарних дослідженнях. 5. Мнемонічні практики в контексті формування пам'яті як вмістилища спогадів 6. Спогад як структурний елемент пам'яті.</p> <p>Тема 5. «Історична пам'ять» і «політика пам'яті»</p> <p>4. Пам'ять про трагічний історичний</p>	10	13
		10	13
		10	13
		10	13

	<p>досвід: право чи обов'язок (не) мовчати .</p> <p>5. Роль місць (конструювання) соціальної пам'яті (музеї, монументи, цвинтарі, коммеморативні ритуали тощо) у формуванні ідентичності на різних етапах соціалізації особистості.</p> <p>Тема 6. Феномен колективної та культурної пам'яті</p> <p>4. Роль колективної пам'яті в релігійній практиці*</p> <p>5. Феномен культурної пам'яті.</p> <p>Особливості функціонування культурної пам'яті.</p> <p>6. Об'єкти культурної пам'яті.</p> <p>7. Досвід в структурі культурної пам'яті.</p> <p>Релігійний вимір культурної пам'яті*</p> <p>Тема 7. Історична травма та колективна пам'ять</p> <p>3. Соціальні катастрофи ХХ ст. (геноциди, депортації, репресії) та їх місце в колективній пам'яті.</p> <p>4. Культура пам'ятання</p> <p>6. Релігії про збереження пам'яті та пам'ятання*.</p> <p>7. Релігійні традиції в культурі пам'ятання*.</p> <p>Тема 8. Способи комеморації в сучасному світі</p> <p>2. Літературні прояви просторів пам'яті*.</p> <p>3. Маркування місць пам'яті та ритуалізація простору.</p> <p>4. Традиція і новація в комеморації</p>	<p>10</p> <p>10</p> <p>10</p>	<p>13</p> <p>15</p> <p>15</p>
Разом		80	108

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Історична пам'ять // Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. К.: Інститут історії України НАН України, 2013. С. 478-494.
2. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті / Аляйда Ассман ; пер. з нім. К. Дмитренко, Л. Доронічева, О. Юдін. К. Ніка-Центр, 2012.
3. Грінченко Г. Усна історія – теорія, метод, джерело // Невигадане: Усні історії остарбайтерів / Автор-упорядник, ред., вступ.ст. Г. Грінченко. Х.: Видавн.дім «Райдер», 2004. С. 10-32.
4. Гриценко О. Президенти і пам'ять. Політика пам'яті Президентів України (1994-2014): підґрунтя, послання, реалізація, результати. К.: К.І.С., 2017.
5. Зашкільняк Л. Історична пам'ять та історіографія як дослідницьке поле для інтелектуальної історії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 15/2006-2007. С.855-862.
6. Єкельчик С. Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. К.: Критика, 2008.
7. Масенко В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості // Український історичний журнал. 2002. № 5. С. 49-62.
8. Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів / кер. авт. кол. А. М. Киридон. К., 2013.
9. Касьянов Г. Історична політика 1990-х – початку ХХІ ст.: Україна та пострадянський простір // <http://uamoderna.com/images/archiv/21/UM-21-Kasianov.pdf>
10. Касьянов Г. Історична політика і меморіальні закони в Україні (початок ХХІ ст.) // Агора. Вип. 17. С. 64-74. <http://kennankyiv.org/wp-content/uploads/2016/12/Kasianov.pdf>
11. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають / Пер. з англ. С. Шліпченко. К.: Ніка-Центр, 2004.
12. Мінк Ж. Геополітика, примирення та ігри з минулим: на шляху до нової пояснювальної парадигми колективної пам'яті // Україна модерна. 2009. № 4. С.63 – 64.

13. Нагорна Л.П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. К., ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2012.
14. Позднякова-Кирбят'єва Е. Г. Соціологія соціально-історичної пам'яті: теоретико-методологічні та емпіричні студії: монографія. Запоріжжя, 2014.
15. Студії пам'яті в Україні. (Історіографічний дискурс. Бібліографічний покажчик) / Передмова, вступ. ст., заг. ред. А. М. Киридон; [упор. покажчика: Киридон А. М., Воляннюк О. Я., Огієнко В. І.]. К., 2013.
16. Шацька Б. Минуле – пам'ять – міт / Пер. з пол. Олесь Герасим, наук. ред. Андрій Павлишин. Чернівці: Книги ХХІ, 2011.
17. Яковенко Н.М. Нова доба – нові підручники. Про потребу дискусії над підручниками з історії України // Доба. Науково-методичний часопис з історичної та громадянської освіти. 2005, № 2. С. 23-25.
18. Зашкільняк Л. Історія і соціальне замовлення (на прикладі шкільних підручників з історії) / Леонід Зашкільняк // Шкільна історія очима істориків-науковців: матер. Робочої наради з моніторингу шкільних підручників історії України. К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2008. С. 64–81
19. Україна модерна. 2009. Вип. 4 (15) Пам'ять як поле змагань.
20. Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. Вип. 13-14: Спец. вид. Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи. Харків: ТОВ «НТМТ», 2009.
21. Киридон А.М. Студії пам'яті у сучасній гуманітаристиці: історія становлення Український історичний журнал. 2017. № 4. С. 150. URL: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2017_4_11
22. Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи. Харків, 2009. Вип. 13–14.
23. Воляннюк О. Я. Memory studies у категоріях: пошук канонічних моделей та міждисциплінарних новацій // Національна та історична пам'ять: Зб. наук. праць. Вип. 3. 2012.
24. Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів / кер. авт. кол. А. М. Киридон. К.: ДП “НВЦ “Пріоритети”, 2013.

Допоміжна

1. Тоталітарна пропаганда. Уроки української історії ХХ-ХХІ ст.

- Посібник для вчителів та учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів. / Автор. колектив: Петро Кендзьор, Людмила Махун, Елла Ситник, за редакцією Петра Кендзьора, 2024, 68 с.
2. Техніки декодування російської пропаганди на заняттях з історії та громадянської освіти. Навчально-методичний посібник / Желіба О.В., Мокрогуз О. П., Волошенюк О.В./ За редакцією Волошенюк О. В., Євтушенко Р. І. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2023. 81 с.
3. Колекція пам'яток до пам'ятних дат Української революції 1917–1921 років. Збірка методичних рекомендацій / розроб. і упоряд. Г. Байкеніч, О. Охрімчук. К., 2020. С. 199.
4. Історія як пропаганда: посібник для вчителів / А.Лягуша, Н.Шліхта, О.Коляструк та ін. Київ, DVV International Ukraine, 2024. 276 с.
5. Українська історія в кінофільмах: посібник для вчителя / Волошенюк О. В, Мокрогуз О.П., Новікова Л. Є., Тримбач С. В, Черков Г. А. / За редакцією Волошенюк О. В., Іванова В.Ф. Київ. ЦВП АУП. 2018. 57 с.
6. Тоталітарна пропаганда. Уроки української історії ХХ-ХХІ ст. Посібник для вчителів та учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів. / Автор. колектив: Петро Кендзьор, Людмила Махун, Елла Ситник, за редакцією Петра Кендзьора, 2024, 68с

ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок оформлення титульної сторінки реферата

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра суспільних дисциплін

РЕФЕРАТ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Історія та колективна пам'ять»

на тему _____

Виконав:
здобувач І (бакалаврського) рівня освіти, групи
..... Керівник: канд. пед. наук, доц. Шевчук Т. Є.

Рівне - 2025

Перелік статей для самостійного опрацювання

1. К. Євсєєв. ІСТОРИЧНА ТА КОЛЕКТИВНА ПЯМ'ЯТЬ ЯК ФЕНОМЕН.

file:///C:/Users/Admin/Desktop/5%20%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D1%8C/3%20%D1%81%D1%82%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D1%8C%20%D1%8F%D0%BA%20%D1%84%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD.pdf

2. Андрій Мартинов. ЄВРОПЕЙСЬКА КОЛЕКТИВНА ПАМ'ЯТЬ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ.

file:///C:/Users/Admin/Desktop/5%20%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D1%8C/8%20%D1%81%D1%82.%20Yevropeiska_kolektyvna_pamiat_ta_identychnist.pdf

3. Ігор Гирич. Чому потрібно переосмислювати минуле. <https://i-hyrych.name/Misc/Rethinking/History.html>

4. Киридон Алла. «ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ» У ПРОСТОРИ ПОЛІТИКИ ПAM'ЯТІ.

file:///C:/Users/Admin/Desktop/5%20%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D1%8C/12%20%D1%81%D1%82%20%20%20%D0%90.%20%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D0%BD.pdf

5. Ірина Селищева. ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ У КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ.

file:///C:/Users/Admin/Desktop/5%20%D0%86%D1%81%D1%82%D0%

[%BE%D1%80%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D1%8C/21%20%D1%81%D1%82%20%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D1%8C....pdf](#)

6. О.С. ДВУРЕЧЕНСЬКА. Місце історичної пам'яті у розвитку України як суб'єкта сучасних міжнародних відносин.

[file:///C:/Users/Admin/Desktop/5%20%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D1%8C/22%20%D1%81%D1%82%20%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D1%96.pdf](#)

7. Володимир Бабка. ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ: СПРОБА ТЕОРЕТИЧНОГО СИНТЕЗУ, МОДЕЛІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЛЬ У ПЕРЕХІДНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.

[file:///C:/Users/Admin/Desktop/5%20%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D1%8C/9999%20babka_polityka.pdf](#)

8. Гирич І. Українська історична пам'ять, шкільні підручники і освіта. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід [Ю. Шаповал, Л. Нагорна, О. Бойко та ін.]; за загальною редакцією Ю. Шаповала. Київ: ІПЕНД, 2013.С. 326–392.

9. Оксана КІСЬ. КОЛЕКТИВНА ПАМ'ЯТЬ ТА ІСТОРИЧНА ТРАВМА: ТЕОРЕТИЧНІ РЕФЛЕКСІЇ НА ТЛІ ЖІНОЧИХ СПОГАДІВ ПРО ГОЛОДОМОР.

[file:///C:/Users/Admin/Desktop/5%20%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D1%8C/16_Oksana-KIS.pdf](#)